

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Kánikulás politika.

Egy hét még legfeljebb, de kettő semmi esetre se, s mennek haza pihenőre atyái e honnak. Ha az ő szájuk íze szerint akarnánk írni, azt kéne mondani, hogy emberül rászolgáltak a pihenőre. Megérdemlik a nyugalmat, a vakációt. Hiszen egy nagy harcot küzdöttek végig, keserveset, fárasztót, háladatlant, de nem egészen siker nélkül valót. És dolgoztak hosszan. Éjjel és nappal, hóban, fagyban és olvasztó forróságban.

Rászolgáltak szegény honatyák a pihenőre. Mondják ők. Rászolgált az ország, hogy hazamenjenek, széjjel oszoljanak. Mondjuk mi.

Igen: négyszáznyolcvanadik ülése után ennek a képviselőháznak nem mondhatunk egyebet, csak hogy csúnya volt és förtelmes, haszontalan és léha, üres és siker nélkül való.

Harcoltak és nem tudták, hogy miért, meddig és hogyan. Kibékültek és nem tudták, hogy kinek. Fölvették a fegyvert és letették a fegyvert, — azaz dehogy is fegyvert,

kotyogás volt az egész, — s nem volt ráírva a kardjukra a régi becsületes jelszó: ne húzd ki, csak okkal, ne rejsd el, csak becsülettel.

Kihúzták oktalanúl és hüvelybe rejtették oktalanúl. De jó is, hogy vége van . . .

De minek is kereskedünk messze a múltban, mikor az üres semmi megujhodik napról-napra, fogy és nő, mert a hold; kifelé görbül egyszer, befelé görbül másszor, de csak rövidke percekre mutat kerek egészet.

Itt volt a költségvetés. Tart már a vitája egy hónapja, elhuzódik még vagy egy hétig. Mire volt jó ez az egész költségvetési vita?

Nagy sor az ilyen költségvetés, szó sincs róla. Ezer milliós, szinte kerek summában. Óriási pénz, minden vagyona, jövedelme, keresete, gyümölcse benne van az országnak. Ami szükségünk van, abból kerül ki, ami törekvésünk van, ott jut kifejezésre, ami boldogulást hoztak, onnan indul ki.

S mi történt a másfél hónapos vitában az ezer millió körül? Semmi. Tételt-tétel után ledaráltak, mint a kis diák a kávé. Senkinek egy szava nem volt a részletekhez, senkinek egy kívánsága, egy törekvése, egy óhajtása. Semmi se volt sok a honatyáknak, semmi se kevés. Ezer millióról nem esett egy szó, csak azt a rongyos két milliót bolygatták hetekig, ami a civillista emelésére volt szánva.

Van-e olyan naív lélek az országban, aki azt hiszi, hogy az a két millió fájt a képviselő urak fejének? Egy

gomb volt a szűrén, egy csöpp a pohár vízben, egy szeplő a szép asszony orcáján. Amikor a magyar muzsika barátja, a fehér hajú vajda öt pengőt ad a cigánynak, amikor a miniszteri segédtitkár britanika helyett regália favoritára gyűjt rá, amikor a pesti háziur a második fröcscsöt rendeli a vacsorájához, mindenütt nagyobbat lumpolt, mintha a civilistát emeljük két millióval.

Semmiség volt az egész. S hogy másfél hétig rágódott a garason az országháza legénysége, nem takarékoság volt és gondosság, nem bölcs mérlegelése a helyzetnek, se iparkodás a hasznosabb és sürgősebb elérésére, de legénykedés volt és virtus, kellemetlenkedés és ártani akarás. Hátha megharagszik a király a kalmárkodásért, s aztán üt egyet, Ha pedig üt, nem Nessi Pált éri a sújtó keze, se Rakovszky Istvánt, nem Kaas Ivort vagy Bartha Miklóst, hanem éri a kormányt és a hatalmat, mert a bolha ezt nyugodtan teheti. Az oroszlán nem bolhákat csap agyon.

Ez a kis kitérés bocsáttassék meg nekünk, hiszen igaz, nem is arra való a költségvetési vita, hogy garasokat szerezzen az országnak, az ezer milliókból. Nagy, kormányzati ideákat kell neki teremtenie, politikai irányzatokat kijelölni, eszméket fölvetni. A kihulló szem a verebeknek „marad az aratáskor: a kereszt kell a gazdának.”

Úgy-e termett nagy idea a másfél hónapos vitában? Ördögöt termett. Még csak rongyokat is alig kaptunk.

!Szárzság, üresség, meddőség mindenfelé. Miket halottunk? hogy agglegény-adó kéne, meg hetivásár Küküllő-

Szent-Andrásnak. Hogy az iskola könyvekből kár új kiadásokat rendezni, meg hogy a cigány többet ért a muzsikához, mint Wagner. Hogy a vasárnapi vonatok sűrűbben járhatnának, meg az esküdtszék intézménye nem sok jót ígér. Hogy granicsár-e Khuen-Héderváry csakugyan, meg hogy illik-e megkövetni a képviselőházat azoknak, akik legjobban virtuskodnak, — egyebet ugyan nem hozott a másfél hónapos marakodás.

A tele szem megmarad a rostában, a szemét keresztül-esik rajta. A költségvetés rostája ugyan üresen maradt. Kánikulás politika volt az egész. De jó, hogy a végire járunk.

V u l p e s.

48. A márciusi ifjak 1848-ban az ő örökéletű tizenkét pontjukban követelték a felelős minisztériummal és a népképvisellel együtt az esküdtszékek felállítását s szabad ég alatt, sőt esőben hangzottak el e merész kívánságok; ma, ötvenhat év múltán a függetlenségi és 48-as Kossuth-párt hivatalos szónoka, Bizony Ákos az esküdtszék eltörlését kívánta abban a cifra képviselőházban, amely létét, éppen úgy, mint az egész alkotmányos élet ama megázott márciusi csapat lelkesedésének és szabadságszeretetének köszönheti. A néppárttól nem várnak, a kormánypárttól hiába várnak szabadelvűséget; de a 48-as párt hagyományai és törekvései, múltja és jelene, eredete és hivatása válhatatlan kapcsolatokkal fűződött össze a szabadelvűség s főképp a politikai szabadság, a népjogok kiterjesztésének nagy eszméivel, a melyeknek egyik leghívebb, rettenthetlen letéteményese mindenha a független polgári népbiróság volt. Egy párt, a melynek címébe befoglalták a 48 varázsos számát, a mely e számmal és e számhoz nőtt kor kultuszával ékelte be magát a magyar közéletbe, amely a fantáziát gyűjtja fel, a szíveket dobogtatja meg, a lelkeket ejti mámorba és a — szavazatokat kaszálja le a magyar történelem e dicső dátumával: ah, ez a párt sem hivatalosan, sem magán meggyőződése alapján nem emelheti fel szavát az esküdtszék ellen és ha megteszi ezt, akkor dobja el klenódium gyanánt kijátszott címét, mondjon le történelmi rendeltetéséről, lökje félre azt a nemzetiszínű 48-as lobogót, amelyet népbolondító frázisok kíséretében, a haza szent nevében lenget a falusi kortes-tanyákon. Az esküdtszéki intézmény helyessége és jósága felett lehetnek nézeteltérések a jogász-egyletekben és a tudományos testületekben és akkor a reakcionáriusok, a kik ösztönből gyűlölik a szabadságot és hatalmi alapon akarják kizárni a népet minden

jogból, meg fognak győződni arról, hogy az esküdszék legkiválóbb ellenzőinek jogi érve ez intézmény ellen az, hogy ellenszenvvel viseltetnek az igen és a nem által kifejezett bírói meggyőződés, tehát az igazmondás alakja iránt, holott ők a bírói meggyőződés megokolását is kívánják. De az érveknek bármily nagy tábora is állhat a jogász rendelkezésére: a politikusnak, ha még hozzá 48-as is, csak a közszabadság és a nép-jogok szempontjából szabad e kérdést kezelnie.

A köz-szabadság és a nép-jogok védelme az állam kötelessége és a polgárok érdeke; s nemcsak politikai, hanem igazságszolgáltatási szempont is az, hogy a polgár adjon a társadalom hangulatát kifejező véleményt bűnősként üldözött polgártársának cselekedetéről. A köz szempontjából parancsoló szükség és azonkívül hozzátartozik az alkotmányos államnak szabad szellemtől áthatott berendezéséhez, tehát a negyvennyolcas idők legnemesebb hagyományaihoz, hogy azokban a politikai vonatkozású perekben, amelyeket rendszeren erőszakos kormányok indítanak a vélemény- és sajtószabadság elnyomására, a bírálat súlyos alabárdjával suhintó szabad gondolkozók «megfékezése» végett; a bosszú és a düh alacsony szempontjai alapján bűnvádi útra terelve a kemény, nehezen elviselhető igazságot: a független társadalom mondjon ítéletet és például a sajtó-perekben a közvélemény egyik orgánuma, az esküdszék bíraskodjék a közvélemény másik orgánuma, a sajtó felett.

A magyar törvény szerint közönséges bűnügyekben az esküdszék hatásköre oly egyszerű, jogilag nem komplikált esetekre szorítkozik, hogy azokban a legnagyobb nyugalommal lehet, sőt kell a nép részvételét igénybe venni, mert általuk a mindennapi élet, a legkülönbözőbb elemekből össze-

alkotott közvélemény, a paragrafusok útvesztőjében el nem kábúlt friss, eleven benyomásokra hajló lélek nyilatkozik meg és tükröződik vissza. De a függetlenségi-párt vezérszónoka nyilván visszakívánja a Carpzow-korát, ama bírót, aki dicsekedve emlegette, hogy húszezer halálos ítéletet írt alá.

Senki nem tud felmutatni oly esetet, amelyben a gyilkosságra indító ok gyanánt szerepelt volna az esküdtek által való felmentés reménye. A gyilkosságok nem az esküdtszékek kedvéért történnek, de viszont az esküdtek azért vannak, hogy felmentsék még a gyilkost is, ha esküjük és lelkiismeretük szerint nem tartják őt büntethetőnek; másrészt azonban elítélik az aljas gonosztevőt, aki a törvény rendelkezései körül való futásában, esetleg alakiságokkal operálva kisiklik a szakbíró kezei közül, de nem menekül az erkölcsi szempontokat méltató verdikt alól, amely figyelmen kívül hagyja az élet nélküli paragrafusokat. A függetlenségi párt szónokának szemében ezek mellékes tekintetek lehetnek. Ő arról is beszélt, hogy Angliában kevés bíró intézi az igazságszolgáltatás menetét; utánozzuk tehát Angliát, apasztván a bírák számát. Igaz, hogy Angliában kevés bíró van, de viszont majnem minden polgár — esküdt. Ha tehát hivatkozni lehet Angliára az igazságszolgáltatásnak kevésszámú hivatásos bíróval való intézése szempontjából, szólni kellett volna talán arról is, hogy azért van ez így, mert az őket megillető munkát nagyobbára esküdtek végzik és Angolország az esküdtszék igazi hazája. Ám a vezérszónok a tekintélyt előbbrevalónak látja az életnél s a fiktív rendet játssza ki a — szabadság ellen.

Carrara azt tanítja, hogy az alkotmányos szabadságnak négy alapja van: nemzeti őrsereg, népképviselő, sajtószabad-

ság és esküdtszék. Nemzeti őrseregünk nincsen; a parlament az osztály-állam képvisellete és nem igazi népképviselő; a sajtószabadság határain ott ólálkodik a gondolatokat leső nappali és a lapokat lefoglaló éjjeli ügyész; a polgári és politikai szabadság egyedüli és hozzáférhetlen biztosítékává az esküdtszék nőtte ki magát. Nehogy ez az egy is fennmaradjon, eltörlését kívánja a nagy kor kicsiny epigonja, a törpe utód, a függetlenségi elvek hivatalból kirendelt zárgondnoka; szónoka ama pártnak, amelynek címében egy név és egy szám van: ereklye, szentség, legenda mindakettő — Kossuth és 48.

b. e.

Amerikáról.

A st.-louisi kiállításnak Magyarországra nézve egy jó haszna mindenesetre volt. Az, hogy vagy huszonöt jóra való ember kiment Amerikába, hogy megnézze a kiállítás alkalmából magát Amerikát. Mert a kiállítás sok látni valót alig nyújt. Olyan, mint minden más világkiállítás és még sem olyan. Rengeteg halmaza az anyagnak és épületeknek. Ez utóbbiak díszesek és dísztelenek, külsőleg mutatósak, belül nyersegek, tartalomra nézve rendszer nélkül valók, messze mögötte állván az utolsó párisi világkiállítás tartalmának, mely válogatott volt, rendszeres és tanulságos. Hogy egy hasonlattal éljek : a párisi kiállítás egy értékes méhkas volt, tele színmézzel, az ő amerikai utánzóit pedig csak azt tanútták meg, hogyan kell a méhkaszt építeni. Amit beleraktak, az bizony csak kivételesen élvezetes és még kivételesen értékes az emberiségre nézve, mely folyvást tanulni és haladni vágyódik. De ha mindazon tisztelt hazánkfiak, akik velem együtt e kiállítást meglátogatták, egyebet nem profitáltak, mint azt, hogy Amerikát közvetlen közelből látták, ez magában véve is olyan eredmény, mely meglehetősen kibékít bennünket a különben meglehetősen meddő kiállítással.

De Amerikát látni nem elég. Ott élni kell, a népet és intézményeit megismerni, az ottani szellemet megérteni, az ottani közérzést megérezni. És ami a fő : az ottani nyelvet kitűnően kell tudni. Mert különben úgy lesajnálunk bennünket a benszülöttek, a hivatalok és a közvetítők, mintha valami igazán szánalomraméltó emberek volnánk.

Ilyenkor értem a Löhereket és a Tissot-kat. Akik nálunk nem tudják és nem tudták magukat megérteni, azok mindent más szemmel láttak, megrovásukkal, ítéletükkel hamar készen voltak. Pedig mennyire mások vagyunk mi.

T. i. vendégszeretet dolgában. Az a szívesség, előzékeny készség, ami nálunk szinte túlteng, azt Amerikában nem ismerik. Ott üzletibb a fölfogás az érintkezésben és ridegebb, de talán reálisabb az elintézésben.

Az, amit tehát futó megfigyelés gyanánt papírra vetünk, az csak egyéni impresszió. Nem tudalékos kritika. De az amateur-fényképen is lehet néha igazabb vonásokat találni, mint a művészi tudással készített festményeken.

Az amerikai embernél elsősorban az erős energia lép előtérbe, mely érvényesülést keres. Az amerikai szelleme élénk, vállalkozásában van merészég és lendület, néha egy jó adag vakmerőség is. Mert az amerikai szakmájában igazán avatott, súlyt helyez a specializálódásra és így a tökéletesedésre. A szellemi és anyagi munkában egyaránt. A derék yanke egyénisége becsületes, cselekedeteiben, eszejárásában pedig praktikus.

Példa rá — többek között — a Niagara. A természetnek tüneményes szépségét az amerikai nemcsak bámulja. A hasznára is fordítja. Szállodákat épít a tövébe modern kényelemmel berendezve. A szállodák körül bazárokat és kereskedéseket, melyek a természetimádó idegeneket kiaknázzák — a meddig csak lehet. De ez mind semmi. Ilyesmi Európában is előfordul. Ők igába hajtják a Niagara hatalmas vizierőit. És mert a gyárak és kémények füstje az ott nyaraló vagy üdülő közönség tartózkodását kellemetlenné tehetné, turbinákon messze elvezetik azt a páratlan vizierőt, melynek értékét az utolsó csöppig tudják kizsákmányolni produktív munkára.

Az amerikaiban nagyon ki van fejlődve az önérték és nagyon szeret dicsekedni. Ha megbámulod a hídját, nyomban kész a felvilágosítással, hogy mennyibe került. Csodálkozik, hogy az ő 20—25 emeletes felhőkaparóik, melyek olyanok, mintha mi a gőzmalmainkat féloldalra állítanók, nekünk nem tetszenek. Nevet, vagy legalább is mosolyog, ha mi az ő fából készült hoteleikben nem jól érezzük magunkat. Mert ott nagyon sokat építenek fából, még magánpalotákat és nyaralókat is. Az igaz, hogy azután hotelek dolgában a leg-

tökéletesebbet is képes nyújtani, még pedig nemcsak New-Yorkban, hanem az állam számos más kiváló metropolisában is.

Rendkívül szivós, kitartó az amerikai természete. De mikor látja, hogy a kitartás maga nem elég, hamarosan fordít, lendít a dolgán. Gyakran változtatja a lakhelyét is, foglalkozását is. Sir David Francis, a st.-louisi kiállítás elnöke mint matróz kezdte pályafutását. De nem boldogult. Hát lett belőle pap. Mint pap talán boldogult volna a lelkiekre nézve, de ő gazdagságra, tekintélyre és hatalomra is vágyott. Lett hát gabonakereskedő, bankár, vállalkozó és milliomos. Azután lett belügyminiszter és kormányzó. Szóval addig-addig fáradozott, míg minden vágya teljesült. Most pedig az ambíciója a legmagasabb fokra viszi, a köztársaság elnöke akar lenni. Az idén csak kis pártja volt még a demokraták között, de hiszen minden négy évben van választás és ő kelme legényám még a talpán. Elélhet még jó erőben 20—25 évig vagy még tovább is.

Sir Francis azonban nem egyedül áll. Ő egy típus. Kicsiben ilyen a legtöbb amerikai. Ernyedetlen szorgalommal úzi a szerencsét, míg üstökön nem ragadja. Persze, nem mindenikből lesz milliomos és kormányzó. De kisebb hatáskörrel és kisebb vagyonnal is megelégednek a legtöbben.

És ebben a hajzában az élet, a szerencse, és vagyon után — jobban kifejlődik bennük a munka, az üzlet után való hajlam, a becsületesség a törekvésben, a megalkuvás a nem mindig egyenes célok megközelíthetése érdekében. Egyesülnek nyilvánosan és titokban, törvényes és törvénytelen trösztökbe tömörülnek, hogy a vagyonszerzés föltételeit előmozdítsák. És ebben a hajzában elhanyagolják a kedély, a szív képését, az ideális javak ápolását.

Ezért defektusos az amerikainak a modora, hiányos a hajlama a szép, a művészi iránt.

Csak egyben áll a régi, nagy nemzetek fölött: a nő kultuszában. Tiszteli a maga nejét és tisztel minden más

nőt! És megköveteli, hogy mások is tiszteljék és megbecsüljék. És jaj annak, aki e követelésnek nem felel meg az egész vonalon.

Az amerikaiak a hatalmukat, az eredményeiket és félelmetes sikereiket a gazdasági téren mutatják legjobban. És mindabból, amit futó jellemzésül a fönnebbiekben leírtam, szinte önként következik, hogy munkájuk okos szervezése révén meg akarják hódítani az egész világot. És elsősorban Európát is.

A mi jó öreg Európánk kulturállamai rendkívüli erőfeszítéssel igyekeznek amerikai exportjukat fokról-fokra fejleszteni.

És a nagy erőfeszítésnek az a következménye, hogy évenként ötszáz millió dollár értékű árút exportálnak Amerikába. Igen, de Amerika meg ugyanakkor kétszer annyit exportál Európába!

És Amerika gazdasági hatalmának ez a terjeszkedése évről-évre félelmetesebb arányokat ölt.

Észrevettük mi ezt és tollal, szóval, meg — ha lehet — cselekedettel is igyekszünk ellene védekezni.

Hiszen igen komoly politikusok és közgazdák már az európai vámunió eszméjét is fölvetették védelmül Amerika inváziója ellen.

Nekem úgy tetszik, hogy Amerika meg akarja fordítani a világ haladásának eddigi rendjét.

Mert míg az európai népek mindenütt elébb igyekeztek kultúrát építeni, hogy erre alapítsák gazdasági fejlődésüket és hatalmukat, addig Amerika először fundálja a gazdasági megerősödését és e téren világhódító hadjáratát, hogy hatalmas, gazdag pozíciójában tudjon hozzálátni a kulturának felöleléséhez és nagyranöveléséhez.

Hogy melyik módszer a helyesebb és melyikkel jár több haszon a népek millióira, ezt majd csak megtudjuk néhány emberöltő múlva.

Gelléri Mór.

A magyar kulturharc.

Franciaország felé fordul most mindenek figyelme. Bonnapertenak a pápával kötött szerződése megmarad-e mai érvényében, vagy felváltja-e helyét a nagy forradalom revelációjaképen előtűnő ujkori radikalizmus? Nincs mit csodálni ezen a megfeszített érdeklődésen. A gallok földjéről jött mindig a szellemi forradalom és az európai népek onnét kapták a mintát a saját lelki és testi felszabadításukhoz. Nekünk magyaroknak azonban nem ártana valamivet több figyelmet szentelni a saját kulturharcunknak is, amely ma talán még nem is kulturharc, sőt nem is harc, hanem bizonyos érdekkörök nem egészen ügyesen vezetett agitációja, de amely az az ilyen dolgok természeténél fogva, előbb-utóbb akkora arányokat fog ölteni, hogy az egyházpolitikai reformmozgalom hozzáképest valóságos semmiség lesz a történetíró szemében. Az 1848:XX. törvénycikk végrehajtásának jelszava alatt megindult sajtósárgos küzdelem rejti magában ennek a mi kulturharcunknak a csiráját. Ma nincs tán ötven ember az országban, aki valamit is tud erről a 48:XX-ről, olyan ember pedig, aki ennek a mozgalomnak végkövetkezményeit tisztán látja, talán nincs még annyi sem. A sajtó még hallgat. Csak egy-két felekezeti lap ír róla sokat. A törvényhozást nem érdekli a kérdés. Néha-néha megszólal valamely, ugyancsak felekezeti hang, a kormány egy-két szóval felel rá, aztán mindenki elfelejti az egészet. Az ilyen ellenőrzés nélkül folyó izgatásoknak aztán rendszerint az a következménye, hogy a gondolat lesíklík természetes útvjáról és azok, akik inkább érdek-

ből, mint meggyőződésből küzdenek érte, olyan utakra terelik amelyek nem ahhoz a célhoz vezetnek, amelyhez a gondolatnak természetesen el kell jutni.

Az 1848:XX. t.-cikk végrehajtását ma úgyszólván kizárólag a protestánsok követelik; nem egyforma mértékben és teljes egyetértéssel. A mozgalom tehát valósággal protestáns mozgalom, még pedig, minthogy a protestáns papság izgat mellette a legszenvedélyesebben, protestáns papi mozgalomnak tűnik fel a nagy közvélemény előtt. Ami pedig rettentő egyoldalúság és a nyilvános ellenőrzésnek hiányából eredő következmény. Az 1848:XX. t.-cikknek szóban levő szakasza; szóról-szóra azt mondják, hogy az egyházak kiadásairól az állam tartozik gondoskodni. Ez a betűszerű tartalom. Ha ehhez hozzágondoljuk azt a korszakot, amelyben nemcsak ez a törvény, de minden más törvényünk, amely a gondolati és a lelkiismereti szabadságot biztosítja, alkotott, ha ismerjük azoknak a férfiaknak az eszméit, akik ezeket a törvényeket megcsinálták, egy pillanatig sem lehet kétség aziránt, hogy az a kor és azok a férfiak az 1848:XX. t.-cikk megalkotásával az államnak azt a jogát akarták törvénybe iktatni, hogy az egyházakat bármely pillanatban államosíthassa. Mert hisz az egyházak kiadásairól való gondoskodás kötelezettsége nem is jelenthetett egyebet, mint az egyházak állami szuverenitás alá való rendelkezésének jogát és kötelezettségét. Az 1848:XX. törvénycikk végrehajtása tulajdonképen nem is jelenthet egyebet, mint azt, hogy az egyházak államosíttassanak.

Ezzel a természetes következménnyel azonban meglehetősen paradoxnak tetszik, hogy a 48:XX. végrehajtását mégis a papság követeli, a melynek tehát minden inkább lehet az érdeke, mint az, hogy az állami alkalmazottak sorába

igtattassanak, és a protestáns egyház, a mely minden felekezet között a legszélesebb körű autonomiával, tehát a kormánnyal szemben a legnagyobb függetlenséggel rendelkezik. Vagy hibásan és nem becsületesen magyarázzák tehát a 48:XX. igaz értelmét, vagy mást akarnak, a mit a törvény akar. A 48:XX. értelmét nem lehet egyáltalán magyarázni, mert maga a betű is teljesen fedi a tartalmat. Magyarázat tehát felesleges. Az a valószínű tehát, hogy a protestánsok, de főleg a protestáns papok, úgy látszik, mást akarnak, mint a mire a törvény alkotói gondoltak. A valóságnak ez a feltevés felel meg, mert a protestáns sajtó tényleg nem az államosítást, hanem első sorban a lelkészek fizetésének rendezését, és az egyházi adónak könnyítését kívánja, persze — az állam dotációjának emeléssel: vagyis a 48:XX. végrehajtásának a követelése mai formájában egyszerű államsegély követelésére sülyedt. A mozgalom ezzel egyoldalú, még pedig egyoldalú felekezeti mozgalom lett, a melynek igazság szcrint nem volna szabad a 48:XX. végrehajtásának követelését viselni címéül, hanem egész egyszerűen csak a protestáns egyházak állami segítségének emelését. Lám, amikor a zsidó felekezeti sajtó elkezdte pedzeni a 48:XX-at és ő is részt akar kérni a várható segítségekből, a protestáns sajtó ez ellen nyomban tiltakozott, nehogy a mozgalom igazi célja veszélyeztetve legyen.

Az olyan hazafias, magyar egyház segítése ellen, mint a minő a protestáns, főleg pedig a református egyház, jó magyar ember egy szót se vesztegethet. De azok, akik mint mi, az 1848:XX.-ban az állami szuverénitásnak az egyházzal szemben is érvényre jutását, mint állami kötelességet látjuk megvalósítva, teljes erővel kell, hogy tiltakozzunk minden olyan kísérlet ellen, a mely ennek a törvénynek a valódi

tartalmát és célját meg akarja hamisítani. A ki követeli az 1848: XX. t.-cikk végrehajtását, az követeli ez egyházi vagyon kisajátítását, az összes egyházak államosítását és a mai autonomiák megszüntetését. Mi követeljük is mindezt, mert az 1848: XX. t.-cikk végrehajtását is követeljük. Azt a követelést azonban, a mely a 48: XX.-ből ki akarja préselni az egyház számára azt, ami jó az egyháznak és teher az államra nézve, azonban tudni sem akar arról, a mihez az államnak is joga van, de ami kellemetlen az egyháznak, mi el nem fogadhatjuk. Azért mondjuk tehát, jól tenné a közvélemény, ha nagyobb figyelmet szentelne a mi kulturharcunknak is. Mert az a mozgalom, ami most folyik, veszedelmes az állami szuverenitásra, mert észrevétlenül folyik, és mert nincs ellenőrzés, és mert ép ezért a mozgalom vezetői olyan irányokba kényszeríthetik a 48: XX. magyarázatát, a melyből később, ha a mozgalom nagyobb arányokat fog ölteni, ami feltétlenül be fog következni, nem lehet majd kiszorítani. Ennek pedig nem szabad megtörténnie, mert a 48: XX. a szabadelvűség garanciális törvénye, az állami szuverenitás kifejezője, a melynek hatalmából és szelleméből e szabadelvűség és az állami szuverenitás veszélyeztetése nélkül egy szemernyit sem szabad engedni. Az egyházak segítése, különösen a magyar egyházak segítése ellen nincs szavunk, de ez nem a 48: XX. végrehajtása. A 48: XX. végrehajtásának követelésével azonban nem szabad visszaélni senkinek. Ép azért jól tennék a protestánsok, ha mozgalmukat nem kapcsolnák a 48: XX.-hoz, mert annak végrehajtását a maga teljes egészében, aligha akarják, hanem nevezék a gyermeket a maga igazi nevén, amint ezt ők a maguk becsületes gondolkodásában bizonyára nevezik is.

ÜGYETLEN.

Irta: Heltai Jenő.

Hajnal felé — a társaság vegyes volt —
A kávéházban ültünk álmodozva
S amíg a pezsgőt szótlánul iddogáltuk
A búsulásnak nem volt vége-hossza:
Kinn rózsaszínben fürdött már az égbolt,
De a mi lelkünk szomorú, sötét volt.

Még szundikált a város és az utcán
Csak egynehány mogorva lump kísértett,
A főpincér, a pikkoló, a gazda
Egymásután mind mind aludni tértek.
A tűzlegény s a sápadt arcu kukta
A székeket az asztalokra rakta.
Ketten magukba titkon azt nevelték
Mily furcsa is a sok, sok úri vendég:
Van itt leány . . . s mégis csak így mulat.
A lányok is, a szőkék és a barnák,
Mint hogyha első bűnüket síratnák . . .
Szóval keserves volt a hangulat.

Ilyenkor illik, hogy az úriember
Kinek fején a fürtök száma gyérül
Elmondjon egy-egy búsabb epizódot
A negyvenes esztendőik elejéről.

Vagy egy kisasszony, kit a sors szeszélye
 Sok-sok, nagyon sok szerelemmel vert meg
 Elsűgja, sírja, halkán és pirulva
 Történetét az első szerelemnek.

Egyik se történt. Fájdalom, közöttünk
 Nem volt idősebb úr egyetlenegy se.
 Ifjak valánk s bohók — mint írni szokták —
 S az ifjuság magában is szerencse.
 Hanem a szívek, istenem a szívek!
 Oly vének voltak, oly mogorva-vének,
 Mint hogyha éltek volna ezer évet . . .
 Egy volt csak ifjú. Róla szól az ének.

«Négy év előtt, huszár-kadét koromba»
 — Így kezdte hősünk bús történetét —
 «Mikor még alig pelyhezett az állam
 S nem gyúlt a szívem szerelemre még,
 Nem ösmerém, a szent, a nagy szerelmet,
 Melyről a költők annyit énekelnek:
 Bolém bolondult egy kis ballerina
 Egy gömbölyű, parányi barna lány
 A szeme kék volt és a neve Tercsi . . .
 Tizenhatesztendős se volt talán.
 Az édesapját, Ujpest közelében
 Egy szürke ház vallotta mesterének.
 Szegények voltak. Isten a tudója.
 Mily kibeszélhetlenül szegények!
 Az anyja varrt, a huga a Mariska
 Még iskolásleány volt, kurtaszoknyás . . .
 A Tercsi havonként tizenöt forintért
 Táncolt a karban, úgy mint annyi sok más.

Nehéz kenyér, keserves élet,
Erről tovább nem is beszélek.

Belém bolondúlt . . . s én is megszerettem
Éz azt hiszem senkit se lep meg.
Abban a korban lángra gyúl az ember
Akárki mondja, hogy: «Szeretlek!»
S Tercsi csinos volt, több volt a csinosnál
Szép, gyönyörű . . . de még egészen gyerek
S bár lelkesedtek volna csókjáért a
Tapasztalatban gazdag mesterek:
Én balga, zöld fiú a «Kis szerelmi tölcseért
A mellényzsebben» még nem ismerém,
Nem tagadom, az érettebb gyümölcsért
Ezerszer jobban lelkesedtem én.
Fejem nem törtem semmi roszban.
Nagy asszonyokról álmodoztam,
Akik ugyan mindig hazudnak
De legalább szeretni tudnak
És nincs szükségük bamba, dőre,
Ügyetlen, ifjú vezetőre.

Én nem születtem csábítónak
Sőt azok ellen menydörögtem.
Elmúlt néhány rövidke hónap
Szelid, szemérmes gyönyörökben.
Aztán szerelmem únni kezdte
A limonádét — így nevezte
A szép idillt — és ott hagyott.
Én sem búsultam. (Nem voltam húsz éves
A nagy csapás ilyenkor nem veszélyes
S a szenvedések sem nagyok.)

Eljött a gróf és . . . elszorúl a szívem,
 Mikor ma erre visszagondolok,
 Csinos lakást ajánlott Tercsikének,
 Ez Budapesten megszokott dolog.
 S most jön a régi, régi nóta —
 Tercsi selyemben jár azóta.

Azóta hajh . . . Hősünk elhallgatott,
 Sötét haraggal így folytatta végül:
 «Azóta hajh. egy csókjáért lehoznám
 A legfényesebb csillagot az égről.
 Gyógyíthatatlan szenvedélylyel,
 Járok nyomába nappal-éjjel,
 Mint istenét a hívő, úgy imádom
 S őrült vagyok, egy percre hogyha látom.
 A vágy betegje, nyomorúltja lettem,
 Mióta hajh! elérhetetlen.
 Egyszer köszöntem néki a ligetben.
 Mosolygott és csak ennyit szólt: «Ügyetlen!»

A történetnek vége volt. Barátunk
 A falhoz vágott néhány poharat . . .
 Mi menni kezdtünk . . . nyüzsgött már az utca,
 Nyár, junius volt és az óra hat.
 Ő még maradt. Tűnődve azt susogta:
 «Mért oly hideg? Nem különös talány ez?
 Eh, mit! Igyunk!» S kacagva tette hozzá:
 És a hugából szinte szép leány lesz!

A h e g y e k .

Írta : Bede Jób.

I.

Verd Léni csak egy kicsiny, gyámoltalan asszony volt. Ekkora ni, mint hogy ha a kezemet kinyújtom. Egy gyermekleánynak képzelnéd inkább, ha a szemeit nem látod. Karcsu, édes leánynak, kinek a nagy, fekete haja, mintha úgy volna a fejére rakva tehernek, kétsoros koszorukba. A szeme azonban asszonyos és beszélő vágyakozással tekint. De gyámoltalan, mondom. Semmi akarat ő benne, semmi tudás. Ugy néz föl, akárcsak mindenkinek azt mondaná: Lásd, én nem tudom, mit tegyek? Félek és igen egyedül vagyok itt ismeretlenbe.

Az urával, Verd Abellel, amikor a tavaly ősszel idehozta, a felsővégén egy kerítés nélkül való lakatlan házba költözködtek be. Ez igen emlékezetes nap volt. Lénit az Érvidékről hozta az ura, hol a végtelen délibábos síkság fölé csak a templomok emelkednek. Itt pedig a szigorú hideg hegyek meredeznek, amik köddel borítvák. Ijesztő, csúf hegyek, amiktől nem látszik az ég és elfogják a napnak a fényét. Se mező virággal, se délibáb. Léni sírva az ura karjába fogódzik:

— Istenem, — mondja — én úgy félek. Én félek a hegyektől, hogy reám omlanak egyszer, — édes jó uram, vigyázz reám . . .

A szél a fenyőerdőket valóban megsuhogtatta és lengésükben úgy látszott, mintha a hegyek mozdulnának.

— No te bolond, kacagott Abel — ezért ne sirj. Aki jó, azt védelmezi az Isten.

Aztán (négy nap se múlt az esküvő után) Abel fasajtárokat, tekenőket, kanalakat, virágos mintára kifaragott ládákat, gyuródeszkákat és lapátokat vett a pénzből, amit Lé-

nivel kapott. Ezeket ökörszekerekre fölragasztotta, hogy elinduljon velük ama messze falvak felé, a melyeknek vidékéről Lénit hozta. A hideg reggelen sietve ölelte meg az asszonyt. Neki most a gondfa a megrakott szekeren volt. Folyton számolgatott az eszében és így szólott :

— Két hét alatt eladom mind, ha jó vásárokat kapok. A három szekérből lesz húsz forint haszon, vagy több is. Kár, te Léni, hogy nem vihetlek magammal. De egy ilyen gyöngé teremtés összetörik az úton. Csak szépen vigyáz itthon, mire költöd a pénzt, mire nem. Egy krajcárt mielőtt kiadnál, gondoldj arra, hogy helyette más nem jön, érted-e?

— Értem! — szepegett az asszony.

És megállván a ház előtt, nézte a magasra rakott szekereket, a melyek ott döcögtek a hegyek közt, kigyós úton. A ládák fehérsége lassankint egybeolvadt a köddel. Az ura vissza se nézett. Ő az előtte menő szekereket ügyelte, hogy nem oldódik meg vagy egy kötél és le nem esik holmi.

Az urának a száraz, fáradt alakja eltűnt. Léni fázódva ment vissza a házba. Gondolkozni szeretett volna a felől, hogy mi történt; azonban egy ilyen tudatlan kicsiny asszony, mint Verd Léni, hogyan gondolkozzék. Csak ismételte hát, amik vele e napok alatt történtek. Abel fabödönökkel járva arra felé, látta meg őt és az apjától feleségnek kérte. Hallotta, amint erről a belső szobában beszélgettek.

— A leánynak — mondá apja — nincsen anyja. Gyermekkorában vesztette el szegényt. De azért gonddal nőtt fel, iskolába járt és olvas. Nagyon szeretem őt, ügyelj reá, fiam. A néhány száz forintokat nehezen gyűjtöttem, azért adom, hogy jó légy hozzá.

Abel akkor keveset szólott.

— Hármát kapok? — kérdezte.

Az apja nevetett, így vélvén:

— Kópé vagy, azt tudom; az ember azt hinné, hogy három leányról beszélsz, pedig a száz forintokat érted.

A leány az egészről annyit tudott, hogy ő most asszony lesz, ennek a férfiúnak a felesége. A menyasszonyi ruhája, meg minden holmija megvarrva rég. És nemsokára

ott állott a szekér a ház előtt az esküvő napján. Az ura maga mellé fogta Lénit és elvitte innen, mindenkitől kiszakítván, amiket szeretett. Az apja a tornácon állott és egy kendővel törülgette a szemét.

A sások akkor a víz mellett megszólaltak bús sirató susogással. Integettek feléje a késő kankalinok, lengve, hajlongva; a megsárgult avar hallgatott. Künn az út mellett a kőrifák ismét megszólaltak és újra beszélgettek:

— Léniből, lássátok, asszony lett és ő itt hágy!

Kábító, élő illatukat utána küldték, ezenképpen körülcsókolván kis fehér testét szeretettel.

Igy jött a hegyek közé, amelyektől félt, valamint ezen embertől is, reszkető leány módjára, hogy egy gyöngéd szavát még nem hallotta és négy nap múlva már elment.

II.

Ettől az időtől látni lehetett Verd Lénit, aki a hegyekhez szokott. Kérdező szemeivel arra tekintett és ki az útra, amelyen idehozták. Mit tegyek én, gondolta, e hideg világban? A leányos ruháit elővette és kirakosgatta sorjában. Egy fehér-pettyes kék ruhája volt, fehér övvel és a vállain széles fehér szárnyakkal. Szintén hósínű kalap járt hozzá. Ezt igen szerette s benne olyan volt, mintha valamely falusi regényből származnék ide. Fekete haja fénylett a fehér szárnyak és kalap között. — Fölveszem e ruhát, mondta még leány lennék.

Ugy tett és elindult megnézni a várost, amely az ő új hazája, földje. A szél az úton meglengette fehér szárnyait és a ruháját hozzászorította fiatal igézetes alakjához.

Ugy déli időben volt. A cukorbolt előtt, hol üveges ládában láthatók az édességek, a városi legény urak állottak.

Egy nagy pad volt mögöttük, de ők az utca szélére mentek s onnan nézték nagy jókedvvel, hogy a szél miképpen forgatja a boltok ajtóira akasztott holmikot, a seprüket, itt, amott egy-egy kalapot, meg másutt egy asszonyi kabát-

nak az újjait lógatja meg és viszi magával. Olyan nagyon hangosan nevettek, hogy Verd Léni szinte megijedt tőlük. Azonban bátran dacolt a veszedelemmel és ment előre.

Ekkor az urak közül egy nagy legény, egy erős vállú barna fiú, aki magas bőrkamáslikat viselt, meglátá a széllel küzdő Verd Lénit:

— Ejha! kiáltott hangosan — ime egy ismeretlen kis pettyes kék galamb!

Kivált a sorból és feléje ment. Bizony, ahogy Lénivel szemben állott, ez a melléig alig ért. Urasan megemelte a kalapját.

— Jó napot! mondá lány, kellemetes hangon — hová ebben a szélben, leány?

Az csodálkozva állott meg és csak nézte kérdező fé-lénk szemeivel. Olyan furcsa volt, nevetni szeretett volna. E nagy embernek a tekintete milyen gyermekes, milyen szelíd a hangja. És ő sohasem látta, sohasem hallotta, mégis mekkora nagy bizalmat érez iránta, hogy azonnal így felel:

— A várost nézem. Egy hete jöttünk ide, én Verd Léni és az uram Abel. Az uram azonban elment vásárra, tán két hétre. Én pedig nem tudtam mit tegyek, eljöttem, hogy a várost megnézzem. De milyen szél! . . .

Igy csacsogott és ruháit pírulva és pajkos boszankodással igyekezett kigöngyölni a szél szeretetéből.

A fiú erre semmit sem felelhetett. Meglepte a gyors barátkozás, csak azután szólott:

— Engem Potár Jenőnek hívnak, iktató vagyok a telekkönyvnel.

— Oh, én azt nem tudom mi az, sóhajtott komolyan Verd Léni — én olyan keveset tudok.

— Nem baj az, leány, azaz bocsánat, maga asszony. De hogy is lehet valaki ilyen kicsi, gyöngye és már asszony. Igaz-e, mondja?

Gyönyörködve nézte a Léni pírulását. A bajúszkáját simogatta.

— Ez szép nap, gondolta — igazán szép nap. A szél elébem hoz egy galambot, akinek a párja vásáron jár.

Megfogta a kezét és alig akarta elereszteni. Bársonyos, púha kis kéz volt. És látván fehér nyakát, a tudatos lángot a szemeiben, a szenvedélye felgyúlt. Azonban szelíden szólott:

— Akarja, hogy megmutassam a várost? Magyarázó nélkül nem tudna meg semmit. Ime, ahol állottunk, a cukorbolt volt, vele szomszédos a kaszinó. Oda gyűlnek az úrak és télen bál is lesz emitt szemben, a város színházában. Mert lássa, színházunk is van, amiről még maga nem tud. Na, a nyáron jönnek színészek és megnézheti. A színházban nekünk részünk van, az apám (de ismeri-e Potárt, az apámat, akié alvégen hét nagy zöld ház, a tímárházaknak nevezik) száz forinttal járt a színház építéshez. De figyel-e, Léni? . . .

— Csak mondja, szólt halkán.

Minden új volt amit hallott, a szives beszéd, a készség és a szavak, melyeknek értelmét nem tudta.

— De menjünk visszafelé, úgy-e maga elkésik?

A felszeg felé kísérte most az asszonyt. Útközben, ha nagy szél fordult, a karját fogta, úgy segítette, hogy csaknem fölemelte. Léni most először érezte, hogy nem fél. Ha egy újját érezi a közelében, már nem fél a nagy hegyektől se; úgy gondolja, estükben ez erős fiu visszatartani azokat képes lenne.

Már nem is beszélgettek. Valami édes suttogás mintha errefelé szállana ama napsugártól kábító, végtelen nagy mezőkről, ahol a színes, meleg leányálmoknak csodálatos virága van. Sírni szeretett volna névtelen boldogságában és reszkető ujjáival szorította a fiu kezét és a szemei így kérték:

— Itt maradj, mert te vagy az én egyetlenem, aki által élek . . .

III.

Hiszik-e önök, hogy ezen a télen semmi sem történt. Egyszer Potár Jenő eljött, amikor Verd megint boros hordókkal indult messze útra. De ekkor sírt Léni az urától búcsúzva s ez haragosan dobta el magától.

— Nyügnék vettelek, azt látom, — kiáltott rá — mi hasznomra vagy!

Ellenben Potár Jenő vele szemközt ülén, mindakét kezét megfogta szeretettel és így szólott:

— Magának, kicsi asszony, igazán rossz dolga lehet. Ugy képezem, mintha egy édes kis madárkát a sziklán vas-kalitikába zárnak s a világot is elfödik előle. Istenemre, igen szép gyönyörű asszonyka. A fehér ruháját ha felölti, most is olyan, mint egy iskolásleány. Kár, hogy így hervadni fog, hogy nincs, akit szeressen . . .

Végig simogatta a karjait, a szemét, a nyakát. Közélebb ült és átkarolta. Léni pedig rájadúlt öntudatlanul a vállára és kis ajkai reszkedtek, így susogván:

— Miért? . . .

A szemei viszont könnyekkel telnek meg és beszélni kezd csöndesen:

— Én, amíg magát nem láttam, úgy féltem itt. E hegyektől, amelyek most milyen fehérek és mégis szépek, mintha nagy csipkekendővel lennének beterítve és gyémántokkal tűzdelve. Az uram azt mondta, hogy ne féljek, mert aki jó, azt védi az Isten. És én mégis féltem addig, tudja, amíg találkoztunk . . . Emlézik-e, kegyed felém jött és én, bár sohasem láttam, úgy ismertem, hogy minden szavát mintha már hallottam volna. Vagy talán olvastam, avagy álmodtam.

A fiu most erősebben fogta és egyszer csak az ajkához hajolt. Léni erre hirtelen megrettent és felugrott.

— Nem! — kiáltotta — hagyjon! Most azt tudom, hogy megint félni kell.

Ijedten kezébe rejtette az arcát:

— Ne . . . ne . . . szóljon, engem szeressen, nem tudom, mit beszélek, Istenem . . .

Potár Jenő ekkor eleresztette. Csak mosolygott, különös, bizakodott mosolylyal.

— Hát jól van, na, — ne sírjon, én elmegyek

A kalapját vette. Léni az ablakon át nézte, hogy megy. Visszahívta volna kérdezni, hogy bántotta-e és miért? De

már messze haladt és Léni megint úgy egyedülvalónak érezte magát, mint azon a reggelen, amikor a fehér faholmikkal rakott szekerek végén, a ködös úton először távozott el tőle.

Ezért mondom, hogy ezen a télen a regény abba maradt. Ám Verd Léni várt. Petár Jenőt nem látta.

Am amikor a hegyekről lefoszlott a gyémántos csipkefátyol, uj illatos levegő áradt itt és Léni ismét fölvette a fehér pettyes szárnyas ruhát. Akkor virágot tűzött a kebele fölé és arra indult, a hol az út a nagy mezők országa fölé vezet. Valóban az a lehellet szállott, a mely a leányálmokat csodásakká tette. A tarka hegyek, mintha egy síkba terültek volna le és széleiken az ég fénye az ezüstös Ér csillogásává változott.

És haladván a Kerekhegy ösvényén, egyszerre hogy lett? Mellette Petár Jenő volt. És aképpen mentek, hogy a fiu dereka köré fonta karját.

Azonban egy szót se szólott sem ő, sem a másik. Galambok tévedtek errefelé és a napsütötte úton csókolóztak. Már pillangók is jártak könnyelmű rebbenéssel. És mámorosító illat ejtette meg őket.

A fiatal bokrok alacsony sátrat alkottak s ők ott ültek már mindaketten mosolyogva. Verd Léni pedig lehúnyván a szemét, halkán sóhajtott. Ő is körűfonta karjaival. A fehér szárnyak bizony összetörtek.

Az alkony jövéen, Verd Léni nagyot sikoltott.

— Nézd, kiáltotta — ismét a hegyek! Látod a hegyek reám fenyegetnek.

Az országúton ekkor Ábelt látták, a ki az üres szekerekkel a felvégi ház felé tart vissza . . .

Kikapcsolta magát a fiu karjából és szaladt el a messze úton arra felé, ahonnan őt Ábel hozta volt. Visszatekinteni nem mert a hegyek miatt. Összetörött fehér szárnyaira a bucsúzó nap szomoru halovány sugarakat vetett . . .

KULTURA. A magyar kulturpolitikát ne féltse senki, nem alszik ki az soha, mert mindig beléje ömlik valami a kitűnő gondviselésből. Most is elhatározott a magyar művelődéstörténet kiszélesítése; természetes, hogy szabályrendelet útján. A közoktatási miniszterrendeleti bőségszarujából kipotytyant megint egy szabályzat, mely az egyetemi hallgatók tandijmentességével foglalkozik, az 1904—1905 évben már életbelépés a melynek egy tucat rubrikájában persze, hogy hajszálfinomán precizirozva van: ki és miért — nem kaphatja meg az egyetemem a tandij elengedését. A sok rubrikából csöpög, folyik, ömlik, dől a humor, de nem az, amelyiken kedve volna a fegyelmezett fejű embernek nevetni is. Sőt. A magyar művelődés határát tudniillik már megint úgy vonják szélesebb ívbe, hogy minden öt méteres járót út határán ott van az órház benne a silbak: »Megállj! Mit akarsz?« »Tandijmentességet kérek!« »Mars! Te nem kérhetsz.« Annyi silbak mondja majd ezt és annyi embernek, hogy a rejtve rejtett titkok titka lesz: kicsoda kérheti hát a lelkiismereti fürdálás katarrhusa nélkül a tudomány kinevezett templomában, az egyetemen, a tandij elengedését?

A legenyhébb és szinte legtermészetesebb rubrikának például az látszik, amely fejvesztés terhe mellett tiltja el a tandij elengedésének kérésétől az olyan szerény embert, a kinek annyira beütött a protekció slágere, hogy ő t s z á z koronánál több ösztöndíjat kap. Például hatszáz koronát. Egy semesterben 73 korona az egyetemi tandíj, két-tőben 146, marad tehát a 600-ból 454 korona, elosztva ezt tizenkét részre: akképp szívhatná magába az a diák a művelődést, hogy az esztendő egy hónapjában nem egész harmincnyolc koronából kell megélnie. Ilyen rubrika, a melyben természetesen ott az utófenyegetés is, hogy a folyamodó erénydíjat nyert legyen. Az első éves egyetemi hallgató meg nemcsak afelől köteles pecsétet írást hozni, hogy az úkapja is koldus volt, de, hogy ő »jelesen érettnak nyilvánított.« Ha tehát csak bene maturus: számár, sőt érdemetlen minden földi kegyekre.

A ki azonban mindezen csodálkozik, megütközik és nagyon sok korrigálni valót talál, az szociálista, vagy egyéb rablógyilkos. Mert az a kulturpolitika a finom és helyes, a mely a tudósokat államilag nevezi ki a mely elrendeli, hogy kinek van joga a tanulásra és hadparancsokat ad, kinek engedtetik meg a cégjegyzett művelődés, «mint olyan». Minthogy minden második magyar: Darwin meg Spencer meg Carlyle, azért ez a pallosjogu szigor, a mely végérvé-

nyes joggal merészel különböztetni: te megérdemled, hogy olyan Carlyle, vagy Spencer vagy Darwin légy, a milyenek mi vagyunk, te meg nem érdemled meg. Annyira Koch meg Mommsen meg Ziemsen itt mindenki, hogy shrapnelekkel kell megakadályozni a folytatást, mert az csak még sincs rendjén, hogy például Biharban — már harminc százalék tud írni-olvasni. Föltétlenül világraszóló skandalumnak szükséges megérnie ott, a hol ilyen viharosan tombol a kultúra. Hát ezért kell minden poklok segítségével útját állni, hogy tanulni merészeljen az, a kinek kedve van ahhoz sok, pénze azonban kevés.

Igaz, külföldi egyetemek is föltételhez kötik a tandíj elengedését. Ez a megkötés azonban mindenütt tisztára csak formalizmus, a mely nélkül végre is képtelenség lenne bármilyen intézménynek az adminisztrációját is vezetni. De nemcsak nem követelnek szeplőtelenléségi bizonyítványt attól, a ki anatómiát vagy iurisprudentiát akar tanulni, hanem, ha a diák igazságtalannak tartaná folyamodása elintézését, appellálhat a miniszterhez, a ki a világ legtermészetesebb esetének találja, hogy anatómus vagy jurisprudent legyen az, a ki akar lenni. Nem azért alkotják azonban bejegyzett tudósok a magyar egyetemek szenátusát, hogy ennek a határozata ellen fellebbezésnek volna helye. A pápa csalhatatlansága fikció a professorum collegiuméhoz képest. Ő akarja, hogy valaki élhessen természetes jogával, a tanulással és ő parancsolja, hogy másvalaki meg ne használhassa ezt a jogát. Ki meri felemelni ez ellen szentségtörő kezét?

A tomboló magyar kultúra naivságnak tartja, ami elemi joga az állam szegény tagjának, hogy ingyen lehessen birtokában annak a studiumnak, amelyből azután az állam húz majd hasznot. Nem rablógyilkos logika, hanem emberi jogokat értékelni tudó eljárás: adj, hogy én is adhassak neked. Rendben van, hogy akinek módjában áll, megtízeti, amiért megnyitják előtte a tudománynak azokat a bizonyos berkeit. S a ki nem teheti s mégis meg akarják rajta az entréet venni? Akár tetszik, akár nem: ez az ordinaré uzsorakamatoknak is egyik legordinárébbja, mert előre fizettetik meg. Nyaktörő gátakkal rendszabályoznak meg tehát egy jogot, amelynek érvényesítését még csak formai föltételekhez kötni is igazságtalanság, labirintusokba béklyózni pedig embertelenség a — kultúra honában.

f. n.

A szocializmus és a művészet.

Írta: Vandervelde.

A legrenyhébb tőkések ajkáról gyakran halljuk azt a szemrehányást, hogy a szocializmus meggyöngíti az egyéni kezdeményezést; a legmerevebb despoták a szabadság és humanitás nevében támadnak ellene, egészen rendjén van tehát, hogy a szellemileg épen legkorlátoltabbak vállalják magukra a »tudatlan tömeggel«, eme »modern barbárokkal« szemben a művészet védelmét.

De mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy nem állanak magányosan. Nagy szellemű és tudós bölcészek, a milyen Fouillée, aggályukat fejezik ki ama sors miatt, a mely egy »kommunisztikus és materialisztikus társadalomban« a költőket, művészeket, bölcészeket esetleg fenyegetné. A Fouillée nézete szerint a szocialisztikus társadalom ugyan elég káposztát termel, a rózsatenyésztésre azonban kevés gondot fog fordítani. Egész erejét a termelés gondja emészti fel. A föl-tétlen szükséges dolgokat bizonyára mindenki bírni fogja, az édes fölösleggel azonban egyetlen egy ember sem dicsekedhetik. Már pedig épen a gazdagok fölöslegéből élnek a művészek és épen a munkanélküli jövedelem juttatja szabad időhöz a költőt. A kapitalisztikus gazdagság megszüntetése tehát azt jelenté, hogy a jövő aesthetikája a hivatalos művészet színvonalára süllyedne.

Mielőtt eme kritikus megjegyzésekre felelnék, egy alapvető tévedést kell megvilágítanom.

Az összes szocialisták, még a »materialisták« is együttesen elismerik Fouilléével azt a banalitásig kétségtelen igazságot, hogy »az a kollektivistikus társadalom, a mely a szellemi munkát ép oly adminisztratív és bürokratikus módon akarná szabályozni, mint a kézművet, a feltaláló sze lem minden rúgóját megtompítaná, az egész szociális, de egyúttal az egész gazdasági haladásnak is gátat vetne.« Legnagyobb sajnálatunkra azonban nem ért velünk egyet Fouillée abban, hogy ilyen gondolat soha egyetlen egy szocialista theoretikus agyában sem élt.

Nyugodtak lehetünk: a jövő Viktor Hugói nem lesz-

nek gyári rendnek alávetve és a XX. század Shakespearejei — ha jobban nem tudnak megélni — a kis matrózszínházak színpadjain bizonyára eltölthetik életüket. Sőt még azt is szabad reménylenünk, hogy a szocialisztikus uralom alatt a csillagászok, a költők, a matematikusok és a bölcsészek nem jutnak börtönbe, mint Gallilei, nem kerülnek számkivetésbe, mint Dante; nem gyilkolják meg őket úgy, mint Archimedest és Sokrateshez hasonlóan nem fogják őket megmérgezni. Valóban — hogy a komoly ellenvetésre komolyan feleljünk — a bölcsészet csillagainak, amilyen Fouillée, nem igen kell vesződniök annak bebizonyításával, amit a legkorlátoltabb kollektivisták sem tagadott soha: hogy a bölcsészet és a művészet mindenekelőtt szabadságot, zavartalan fejlődést kíván. A kérdés egyszerűen az, vajjon a költők, bölcsészek és más önzetlen szellemi munkások a szocialisztikus társadalomban éppen annyi, vagy még több igazi szabadságot élveznek, mint ma?

Kétségtelen, hogy a művészetre és a bölcsészetre nézve egyik társadalmi forma sem lehet oly kedvezőtlen, mint éppen a bourgeoisia osztályállam, mely egészen pénz- és nyereség-érdekekbe temetkezik.

A többségre, sőt a polgári gondolatvilág előharcosaira nézve is az esztétikai gyönyör csak játék, csak szórakozás, csak fényűzés. Spencer szerint éppen az jellemzi, hogy az élettel nincs kapcsolatban, hogy számokkal kifejezhető hasznot nem nyújt. A hangokban, színekben és édes illatokban való gyönyörködés — úgy mond — nem más, mint ennek vagy annak a szernek játéka. Játék minden haszon nélkül. Egy szóval: fényűzési élvezet. Abban a társadalmi állapotban, a mely az emberek nagy többségét arra kényszeríti, hogy egész erejüket, a mindennapi kenyérért folytatott harcban vessék, ez a fényűzési élvezet csak igen parányi körnek lehet kiváltsága.

Ez hajdan XIV. Lajos korában az udvar volt. Később az arisztokratikus szalónok »előkelősége.« Ma majdnem kizárólag a bourgeoisia, vagy helyesebben a bourgeoisianak az a mindig jobban eltűnő töredéke, melynek a proletarok munkájának kizsákmányolásán kívül más érdekei is vannak.

Ha nem vesszük most figyelembe a felette ritka igazi szellemi élvezeteket, melyeket az összesség már most nyújt mindenkinek, a melyekből azonban a kezművesek legnagyobb része képzetiségének alacsony foka miatt ki van zárva, nyugodtan elmondhatjuk, hogy csak a tőkésék vagy legalább anyagilag jól állók rendelkeznek arra való idővel és pénzzel,

hogy könyvtárakat és színházakat látogathassanak, vagy épen könyveket, képeket, szobrokat, vagy más olyan csere-tárgyakat szerezhessenek, a melyekben a szépség testesül meg. És ez a szellemi meg gazdasági hatalom kizárólag az ő kezükbe adja azt a hatalmat is, hogy közvetlenül, vagy az állam révén az összes, más életföntartási eszközzel nem bíró művészeknek törvényeket szabjanak: hogy nekik szolgáljanak vagy éhen veszzenek.

Ezt a magukat alávetők középszerűsége ép úgy bizonyítja, mint az ellenállók elkeseredése. Minden művész, ki személyes segélyforrás, vagy kegyetlen nélkülözések révén bizonyos függetlenségre tett szert, elfordul a bourgeoisie zsarnokságától és a bourgeoisie eszményektől.

Egyik csoport az elfordulástól nagy erőt merít és megalkotja a forradalom nagy műveit. Így írta meg Balzac a «Comédie humaine»-t, így vágta Flaubert az 1848. lármás júniusi győzöinek szemébe megvetését, így bélyegezte meg Victor Hugo a második császárságot, így alkotta meg Zola a Germinalt.

Egy másik csoportot a csömör az elite-költők elefántcsonttornyába kerget, elzengik, mint Mallarné, a román dekadencia énekét, oda ülnek «minden keresztútra, ahol az életnek hátat lehet fordítani», vagy a múltba menekülnek és a kereszténység nagy századaiban keresik azt az inspirációt, amelylyel a modern világ adósuk maradt.

Ismét mások meg, akiknek száma napról-napra nő, az ébredő tömeg lelkületében keresnek támaszt és mint Wagner, hirdetik a művészet és a forradalom szövetségének közelgő diadalát. Bármily szépek, bármily fönségesek is azonban műveik: csak előfutárok; egyebek nem lehetnek. Hogy egy új művészet felvirágozhassék, egy művészet, nagy és hatalmas, mint maga az emberiség, az emberiségnek meg kell tanulnia a harc után a békét, a szakadatlan munka után a pihenést, a vad érdekharcok és a koncon való marakodás után végre a szívek és lelkek egységét ismerni és élvezni.

Az átmenet, a kritika, a forradalom napjai, minők a mieink, csak elkényszeredett, tökéletlen műveket szülhetnek. A mi volt, halott. A mi jönni fog, még nem él. Álom és való nem egyesíthetők. Akik új alapokat raknak le, nem gondolhatnak másra. A művészek, akik egy még leigázott néphez szólnak, gyakran hiába várnak visszhangot. De ha majd egyszer a proletáriátus valóban emberhez méltó életet

él, ha az összes munkások szellemileg annyira kiművelődtek, hogy a művészet művészi felfogására képesek lesznek, ha munka után mindegyiknek meglesz a szabad ideje, amelynek társadalmi szükségességét maga Fouillée is elismeri, akkor — és csak akkor — nem lesz az aesthetikai gyönyör pusztán fényüzési élvezet, hanem az összeség szükséglete, akkor — és csak akkor — támadnak igazán tökéletes szépségű munkák «az alkotó individuumnak, mely biztos abban, hogy megértik és az élettől duzzadó közösségnek, mely biztos, hogy azt megérti,» összeköttetéséből.

Hisz mi volna George Sand gyönyörű szavai szerint a művészet ama szívek és lelkek nélkül, amelyekbe beoltjuk? Nap, amely nem tud világosságot, nem tud életet teremteni!

Mennyire más lesz a világ akkor, ha a tömeg megnyitja szemeit a világosság számára és még legapróbb munkáira is e ragyogó értelem egy-egy sugarát veti!

Minden bizonynyal megteszik itt sokan azt az ellenvetést, hogy az aesthetikai fejlődés akadályokba fog ütközni, mert a szocialisztikus államban a művészeket megfosztják azoktól a segédforrásoktól, melyeket a magántulajdon korában a fejedelmi vagy polgári Maecenás kegye nekik juttatott. Hiszen ők — így szólnak — éppen a gazdagok eme fényüzéséből élnek.

És mégis komikus az ellenvetés. A bourgeoisie a társadalmi rend bámulóitól származik. A bourgeoisie mint a szellemi munkások a m a m a t e r j e! Hát igazán rá kell utalnunk arra, milyen eszközökhöz kénytelen a legtöbb szellemi munkás menekülni, hogy egy darabka kenyeret szerezhessen? Berlioz IV. Henrik szobránál egyik kezében száraz aszaltszőlővel halt meg. Schiller a történelem tanára volt. Balzac a 10.000 olcalt betöltő «Comédie humaine»-ért alig kapott rongyos néhány ezer frankot. Mielőtt II. Lajos Wagner életébe változást teremtett, kénytelen volt a mester «pour deux Cornets à Piston» kíséretet írni a kéjhölgyhöz. Beethoven élete végén egyik szonátáról azt írta Ries barátjának, hogy az a leginségesebb viszonyok közt jött létre; mert hát szomorú dolog az, ha a kenyérért kell írni. «És ime ennyire jutottam már!» A legnagyobb alkotók közül a legtöbb, aki nem sötét nyomoruságban tengette napjait, megélhetését vagy valamely művészetétől távol eső mellékfoglalkozásnak, vagy jövedelmező hivatalnak, avagy a közönség mindig elkésve kullogó kegyének köszönhetette.

A kollektivistikus társadalom a mait minden tekintetben felülmulja.

Akiknek művészetük mellett más hivatást is kellett teljesíteni, a legkiterjedtebb szabad idővel fognak majd rendelkezni. Akik ma holmi polgári vagy királyi Maecenas számára dolgoznak, akkor majd — mint Rembrandt és Hals — községek, csoportok, nyilvános intézetek számára dolgoznak. És ezek kollektív luxusa messze felülmulja a magánfényűzés hiúságát és zsugoriságát. Végre pedig azok, kik a hivatalos léghört kerülni akarják és inkább egyenesen a közönséghez fordulnak, ecsetjük és tolluk jövedelméből sokkal könnyebben és sokkal jobban megélhetnek, mert hiszen sokkal nagyobb, érettebb és értelmesebb közönségük lesz, mint ma.

Egészen helytelen az az ellenvetés is, hogy a tömeg rossz bíró lesz, s a ragyogó, szemnek tetsző középtehetséget az igazi talentum rovására támogatja. Nem azt tanítja-e a tapasztalás, hogy az új művészi formákkal szemben nem a tömeg, hanem a kiváltságosak kasztjai tanúsítják a legmaka-csabb ellentállást? Mikor Walter Stolzingot visszautasították, a jó nürnbergiekhez fordult. Nem a Hotel Rambuilletten, hanem a tömegnél győzött «Corneille Polgencte»-jével. Egy egész nép lelkületét visszatükröző nagy alkotásokat először a nép, vagy legalább a népnek az a töredéke értette meg, amelyet a sötétség uralma nem vetett még teljesen rabságba.

És még inkább ez az eset lesz érvényes akkor, ha a tömeg lelkületét alkotó egyedek, tudatos egyedek lesznek, ha az emberi családnak tagjai egymás ellen való hadakozás helyett az erkölcsi összetartozandóság széles alapján állanak és újra megteremtik ezt a gyümölcsöző szolidaritást, mely az antik városállamokban és a középkor városaiban uralkodott. És mint ez a két nagy korszak, mely a történelem örökös szövésében napjainkig diadalmasan világít, úgy a szocializmus új aesztetikával tetőzi be művét.

Azt szokták gyakran mondani, hogy a művészet nem más, mint a társadalom többé-kevésbé elváltoztatott, de mindig hű képe. Ma a haldokló bourgeasia petyhüdtségét, de egyuttal a szenvedésekben élő, szenvedések közt izmosodó proletáriátus gondjait, keserveit és reményeit, a jövőben ama szerencsés nemzedékek csendes boldogságát tükrözi vissza, amelyek a nyomoruság fertőjéből kiemelkedtek és saját szorgalmuk, saját bátor fáradozásuk erejével a munka szuverén uralmát és a szolidaritás birodalmát megalapították.

Viktor Hugo egyik legremekebb költeményében megmutatja a kecskebaklábu erdei istent az Olympos tetején, amint nehézkesen és feketén feltűnik az istenek gyülekeze-

tében. Szarkasztikus megjegyzésekkel gúnyolják. Ő kihívó dallal felel. Merkur átadja neki fuvoláját. Legyőzve nyújtja át Apolló lantját. A forradalmi dal növekvő erővel veri az égboltot. Az énekes is nő, mialatt dalol, míg sötét árnyéka a végtelen teret betölti. Az egész világ fellázad és megdönti Jupiter trónusát.

... Nem a szocializmus eme költemény satyrja? Mint azt eleinte megvetik, aztán félnek tőle. És mégis még nagyobbra nő, Mercur fuvolája, Apolló lantja után nvül, mindent felhasznál, ami szépet csak nyújt a művészet, sőt egyenesen a szépséget használja fegyverül, egyenesen és büszkén emelkedik fel azok előtt, kik magukat halhatatlannak tartották és hamarosan, mihelyt hódító lábát trónusukra tette, a győzelem tudatának teljes erejével fogja feléjük kiáltani: «Helyet mindenki számára! En Pan vagyok! Térdre, mindenek atyja Zeus!»

Minden új magyar, vagy idegen nyelvű könyv kapható
Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari
könyvkereskedésében Budapesten.

MIDÁSZ KIRÁLYFI.

Susogó nádak mezejében járok,
Királyi bottal csapkodok kevélyen
És zúg a nádas csufondáros mélyen,
Királyi bottal valamerre járok...

Értem a titkot, a nádi beszédet,
Susog a nádas s én messzekiáltok:
Nádi világ, im megjön a királyod,
Midásznak sarja szállott im elébed
S bármint kacagtok léha, lenge nádak,
Hódolni fogtok uj Midász királynak,
Hódolni fogtok bizonyosan nékem.
Mert szent az őszám, szent királyi trónom:
Őszámot áldom, trónomat megóvnom
Itt a susogó nádak mezejében!
Hallod-e nádas?

Be szép a világ itt!
Áldalak nádas, óh áldalak élet,
Szépségedért, mely a vaknak világít,
Nyugalmadért, mely keresi a harcot,
Igazadért, mely süket fülbe harsog.
Áldom én mindazt, amit te adsz, é'et,
Nagy gyávaságod, mely kifog a hőson
S áldom Midászt: én számárfüles-őszám.

Óh, király-őszám, be szép dolog élni
Számárfüllel és őszám királyi bottal,
Lelkendező, bolond, részeg robottal,
Óh király-őszám, be érdemes élni
Itt, a susogó nádak mezejében!...

Áldalak újra, hálásan, kevélyen
Minden kis percért, amelyben örültem
És kacaghat itt a nádas körültem :
Ur és vidám lesz Midász sarja itten,
Kacagj csak nádas, én hiszek — a hitben ! . . .

Akárhogy is, de gyönyörű a reggel,
Mely jönni fog majd hírrel, győzelemmel,
Szépek a dalok, melyek fognak zengeni
És érdemes lesz őrjögve szeretni
A csókos asszonyt, ki majd eljön értem.
Szépek a vágyak, az álmok, a tettek,
A csókok, melyek — ezután születnek
S szent vagyok én e részeg mámor-vértben.

Az el nem dalolt csodaszép daloknak,
A sohsem csókolt csókos asszonynak,
A csak álomban élő büszke tettnek,
A szép h o l n a p-nak, meg nem érzettnek
Vagyok királya, vagyok büszke hőse,
Aki útálja a m á-t, ezt a holtat,
Kinek az álma a szent, titkos h o l n a p
S a számárfüles Midász az őse ! . . .

Ady Endre.

A plébános úr.

Írta: Mirbeau Oktáv.

A morbihan-megyei síkságon apró falucska Breno.

Szalma födi a falu piszkos, alacsony házikóit, köröskörül sivár pusztaság terül el, behintve mézillatos virágok vörös foltjaival. Egy pár aszott birka, néhány árnyékká soványodott gebe, meg egy-két kecskemódra szakállas, féregmarta bőrű csontváz-tehén legeli a szűrös rekettyehajtásokat. Itt ott egy-egy magános fenyű nyujtogatja ferde ágazatát a szürke ég felé. Valamennyi éjszakkeletnek hajlik; olykor az elmaradhatatlan rekettyebokrok között frissebb, négyszögű zöld folt látható, amit sövény vesz körül; ezek silány búzával, fukar zabbal bevetett vigasztalan szántóföldek, amiket a nyomorúságos parasztnép nagynehezen hasít ki a nyers, terméketlen talajból. Balfelé, a látóhatáron, majdnem a felhőkbe olvadva vékony tengersík villan meg halotti lepelhez illő bágyadt, komor csillogással. Ez elátkozott vidék lakosai alig vehetők ember-számba. Búzós rongyaikban, faldszínű, éhség- és lázgyötörte arcukkal, görbe gerincökkel beteg állatokhoz hasonlatosak. Összement tejjel, poshadt vízzel s némelykor — jó halfogás idején — száraz hallal élnek. Éjszaka egy istállóban hálnak a barmaikkal az avas szalmán.

Ám a plébános úr, aki korlátlan úra e népnek, idegen segítség nélkül, merőben a maga hiveinek tíz évig tartó szorongatásával, mégis el bírta érni azt, hogy építtessen új templomot, ami ötvenezer frankba került, hozzá rózsaszínű, aranykeresztes gránit-tornyot, amely vidáman és gondtalanul mered fölfelé az emberi nyomorúság e mocsarából.

Rézvörös, kékes ripacsokkal és csepűszínű, kócos hajjal díszes arc; fogatlan, rút, eltorzult száj, amelynek szögletében reggeltől-estig dohánylétől csepegő kis pipa huzódik meg, ami egyre hol kialszik, hol meggyújtódik; cingár, suta, púpos test, amelynek görbeségei, bütykei és mélyedései csak még jobban kirínak a zsiros, régi cafatokból összeöltött reverendában: ilyen formája van a plébános úrnak. Nappal ajtóról-ajtóra, mezőről-mezőre jár, itt könyörög, amott követel, szed tojást, vaját, tejet, száraz rózsét, megtapogatja a lányokat,

elveri a kölyköket, pokollal fenyegeti a világot, kocsismódra karomkodik, mindamellett pedig nagyobb tiszteletben és becsülésben él, mint akár szent Tuge képe, aki veszettséget gyógyít, akár a szent Ivoé, aki a halottakat föltámasztja. Errefelé azt mondják róla: Valóságos apostol!

Egy vasárnap, a prédikáció idején fölment a plébános úr a szoszékra s megforgatta a templomi zászlót. Régi, kopott, színehagyott jószág volt ez, rojtja levált, nem egyéb már hosszú festésekiől tátongó selyemrongynál; az egykor vörös zászlónyel görbe lett; a hegyén levő aranygalambnak szárnyalába hiányzott.

Elsőben is keresztet vetett a plébános, majd a hívőtömeg előtt megemelintvén a siralmas zászlót, kiáltotta:

— Ide nézzetek! Ez a szépséges vörös selyem piszkosabb most a Tóbiás anyó szoknyájánál! Disznók, valamennyien disznók vagytok, de azért még ne merjétek ám azt gondolni, hogy a szent vagyont, az Isten és a Szent Szűz vagyonát ilyen állapotban hagyhatjátok! Micsoda, vagy azt hiszitek tán, hogy ilyesmivel beállok én az úrnapi körmenetbe? Hiszen már arra se jó, hogy mosogatórongyomnak használjam! Naplopók, semmirekellők, pogányok, farizéusok, azok vagytok, inkább zabáltok meg részegeskedtek, úgy-e, tik megátalkodott bűnösök! Hát nem törődtek azzal, hogy a jószágos Úristen, meg a Szent Szűz meg az ég valamennyi szentje félmeztelenül, rongyosan jár körül? Hanem várjatok csak, majd mondok én mindjárt valamit, mert ennek az alávaló gazságnak véget kell már vetni egyszer. Láttam az éjjel a jószágos Úristent, nagyon, de nagyon haragudott és így szólt hozzám: Új lobogót akarok, hallod-e, nyomorult kutya! Szép, aranyos lobogót, legalább negyven frankosat. Marie Jean ad rá majd tiz sou-t, Kernouz Pierre húszat, Tobiás anyó pedig, a vén zsugori, a gaz tolvajasszony, két frankot. Dantu, aki múlt héten adott el egy borjút, három frankot ad. A többiek meg valamennyien hozzanak három sou-t, egy font vaját, egy tucat tojást és egy fazék zsirt. — Így, most már tudjátok, hogy mit mondott nekem az Úristen!

Elhallgatott egy pillanatra. A hivek nagyon meghökkenetek, egyik se mert fölpillantani a plébános úrra, ki folytatta:

— Jegyezzétek meg jól, hogy mit mondott még nekem a jó Isten! Közölte velem — én az ő tulajdon szavait ismétlem előttem — közölte velem a következőket. Ha pedig vonakodnának megadni, amit kívánok, akkor jaj nekik? Ve-

szeit kutyákká, döglött borjakká, tengeri macskákká, bőregerekké változtatom őket és valamennyit a pokolra vetem!...

A templom másik oldaláról hangzó gúnyos kacagás szakította felbe. Az ajtó mellett állott a vén kerülő, ide-oda ingott, megsimogatta fehér bajuszát s nevetett hitetlenül, gúnyosan. Dühösen, tajtékzó szájjal ordított rá a plébános úr:

— Mit nevezsz, te bajuszos pogány, te ördög harmincadja! Azt gondolod tán, hogy nem ösmer az Isten? Azt hiszed, hogy nem tud gazzetteidről? Rólad is mondott ám nekem valamit: Igen, az a bajuszos gazember a városba jár eladni a rabolt parti jószágot és ezen az ördögpenzén osztozkodik a csempészőkkel! Várj csak, várj! Ha ez a bajuszos nem ad négy frankot, akkor előbb a börtönbe, aztán a pokolba jut!... — Nem nevezsz már úgy-e, mi, te bitang!

A hivekhez fordulva, így végezte beszédét:

— Hallottátok az Isten akaratát. Mise után majd a plébániára jöttök és elhozzátok adományaitokat. Jaj annak, aki hiányozni fog!

A plébános úr megint begöngyölgette a zászlót, letette a szószék mögé s letörölte a homlokáról pattakzó izzadságot.

— Így, most pedig, — mondotta némi szünet után, — még valamit... Meghalt a prefektus. Nyomorult ember volt, aki a többi köztársasági ebbel kergette ki a szent testvéreket. De ha valamelyikőtök mégis imádkozni akarna érette, hát csak tegye. Nem bűn az. Elmondok még egy Miatyánkat és egy Üdvözlégyet a mi szent királyunkért, aki visszatérendő!

A plébános úr fenyegetőleg fordult a kerülő felé, aki nem nevetett immár; és miközben hatalmasan rácsapott öklével a szószék fatámlájára, ezt kiáltotta:

— És vissza is fog térni, minden bajusz ellenére is!

Erre letérdelt, méltóságos mozdulattal keresztet vetett s érthetetlenül mormolta:

— In nomine patris et filii et spiritus sancti, Amen.

Odakünt a pusztaság feltárta örökké meddő talajának szegénységét és az aszott birkák, az árnyékká soványodott gebék, a kecskemódra szakállas, féregmarta bőrü csontváztehenek a mélységesen szomorú ég alatt legelték a tövises bokrok szúros hajtásait.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

78

Miután tetőtől talpig végig nézett rajta, Napoleon mosolyogva szólt:

— Il est venu bien jeune se frottes à nous.

— Az ifjúság nem akadály arra nézve, hogy bátrak legyünk — szólt Suchtelen akadozó hangon.

— Nagyon szép válasz! — szólt Napoleon. Fialat ember, még sokra fogja vinni!

André herceg, akit szintén a császár elé vezettek, fel tudta kelteni a császár figyelmét. Napoleon nyilván emlékezett, hogy a csatatéren látta és miközben felje fordult, ugyanazt a megjegyzést *jeune homme* használta, amelylyel Bolkonskinak először vésődött emlékezetébe.

— Et vous, jeune homme? — szólította meg. Hogy érzi magát, *mon brave*?

Dacára annak, hogy André herceg előbb néhány szót váltott a katonákkal, akik hordták, most hallgatott és mereven nézett a császárra.

Miközben Napoleonnak szemébe nézett, André herceg minden földi nagyság hiábavalóságára gondolt, az élet mulandóságára és a halál még nagyobb hiábavalóságára, amelynek értelmét sohasem tudta megmagyarázni, sem megfejteni.

A császár anélkül, hogy megvárta volna a választ, elfordult és lovaglás közben így szólt a tisztek egyikéhez:

— Gondoskodjanak ezen urakról és vigyék valamelyik bivakba; Lorrey háziorvosom vizsgálja meg sebeiket. A viszontlátásra Requin herceg!

És megsarkanyúzta lovát s tovább vágatott. Arca sugárzott a megelégedéstől és boldogságtól.

A mikor a katonák, a kik André herceget a csatatérről elhozták és a nála talált arany szentképet, a melyet Mária hercegnő adott bátyjának, levették nyakáról, látták a barátságos modort, a melylyel a császár a fogolylyal érintkezett, siettek visszaadni neki a képet. André herceg nem látta, ki akasztotta vissza a képet és hogyan tette azt, de hirtelen észrevette, hogy keblén egyenruhája fölött vékony arany láncon egy szentkép lóg.

— Jó volna — gondolta André herceg — miközben a képet nézte, ha mindent oly világosnak és egyszerűnek látnék, mint Mária hercegnő. Mily jó volna, ha tudnók, hol kell segítséget keresni az életben és mit lehet remélni az életben — a síron túl. Mily szerencsés és boldog volnék, ha most azt mondhatnám: Isten, könyörülj rajtam!... De kinek mondanám ezt? Avagy talán a hatalom — az érthetetlen, fel nem fogható hatalom, a melyhez nem fordulhatok és a melyet szavakkal nem is fejezhetek ki, a nagy mindenség, vagy a nagy semmi, vagy talán az Isten, a ki Mária hercegnő ezen párnájába van varrva? Mi sincs igaz, csak annak a hiábavalósága, a mit megérttek és a fensége minden érthetetlennek, de tiszteletteljesnek!

A hordágyak mozogni kezdtek. Minden lépésnél ismét elviselhetlen fájdalmat érzett, láza fokozódott és félre kezdett beszélni.

Lázálmainak tárgyai főképp atyja, felesége, gyermeke, a mely még meg sem született, a kicsiny, jelentéktelennek iatszó Napoleon és a magas ég voltak.

Előtte lebegett a lysija gory-i csendes és békés családi boldogság. Előre gyönyörködött ezen boldogságon, a mikor ismét felmerült előtte a kis Napoleon részvételen, mások boldogtalanságakor boldog tekintete és újból megkezdődött a kétség, a kín; csak az ég kecsgetett nyugalommal. Reggel felé eltűntek az álmok képek és egy khaosba változtak; az öntudatlanság köde, a feledés fogta el, a mely Napoleon házi orvosának kijelentése szerint inkább halállal, mint gyászolással végződik.

— C'est un sujet nerveux et bilieux — szólt Lorrey — il n'en rechappera pas.

André herceget néhány más sebesülttel, a kiknek állapota reménytelen volt, a lakosságnak adták át ápolás végett.

IV. RESZ.

I.

Az 1806. év kezdetén Rostov Nikolai szabadságra ment. Denissov színién hazautazott Woronesbc és Rostov rábeszélte, hogy jöjjön vele Moszkvába és töltsön néhány napot szüleinek házában.

Az utolsóelőtti állomáson Denissov egy barátjával találkozott, három üveg bort ivott vele és a mikor hazafele közeledtek, mély álomban feküdt a postaszán mélyén Rostov mellett, aki annál nyugtalanabb lett, mennél közelebb értek Moszkvához.

— Sokaig tart-e még? Sokaig tart-e még? Ó ezek a kiállhatatlan utcák, üzletek, boltok, lámpák és kocsik! gondolta Rostov, miután a vámnál megvizsgálták útleveleiket és Moszkvába érkeztek.

— Denissov! itthon vagyunk! Ez alszik! — szólt, miközben előrehajolt testével, mintha így akarta volna siettetni a kocsi mozgásait.

Denissov nem válaszolt.

— Milyen házhoz parancsolja? — kezdte a postakocsis.

— Ott az utca végén, a nagy házhoz, nem látod? Az a mi házunk! — szólt Rostov. Az a mi házunk! Denissov! Denissov! Azonnal megérkezünk.

Denissov felemelte fejét, köhécselt és nem válaszolt.

— Dimitri! — szólt Rostov a szolgálhoz, aki a szán hátulsó részén ült, nálunk még világosság van.

— Úgy van . . . és a kedves papa szobájában is világosság van.

— Még nem feküdtek le? Mit gondolsz? Ne felejtsd el az új huszárméntéd! Hozd azonnal! — szólt Rostov és serkedő bajszát pödörgette.

— Nos! előre! — ordított a kocsisra. — Ébredj! Wastja! fordult Denissovhoz, akinek újból lehanyatlott a feje.

Végre a szán jobbfelé befordult a kapu elé. Rostov feje fölött megpillantotta az ismert boltozatot a törött gipszfalal, a lépcsőt és a kaput. A kocsi még mozgott, a mikor ő már leugrott és az előcsarnokba futott.

Az előcsarnokban nem volt senki.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

A természetes élet.

Az alábbi cikk nagy fanatizmussal vitatja a növényevés fölényét a húsevés felett. Csak a vegetarizmus fanatikus híve lehet oly túlzó és elfogult, mint a cikk írója, a kinek fejtegetései azonban, dacára vázolt jellegüknek, érdeklődésre tarthatnak számot. Így a cikk:

A haladó emberiségben mindig akadtak egyesek, a kik az életet egyszerűsíteni törekedtek külsőségek, ruházat, élelmezés, stb. tekintetében s ha bölcs utasításokat egyideig elfogadta is a magának tetszelgő és az újításokat, melyek mindig az újdonság ingerével hatnak terjeszteni törekvő önhitt ember, csak kevés ideig élt vele és tért adott ismét a csak az imént elterjedt és bármily rossz és divatos szokásnak, hogy újra a sablonos cafrangok tömkelegébe essék, a honnan majd egy feltűnő bölcs ismét kivezetendi és a helyes, észszerű útra téríti. A bölcsek számtalan sorozatának munkája azonban mind kárba veszett, a mennyiben, — hogy csak a ruházatot említsük, — a krinolint felváltotta a turnir és a turnirt a vállzsúp, a kézlebernyeg, jött aztán a Holoferneskalap s a többi. Egyik örültség átesik a másikba s nincs menekvés belőle. A nők még most is fűzőben éktelenítik el testüket,

csontrendszerüket elnyomorítva, nemes szerveiket agyonsanyargatva. Minden bölcsesség hába.

Csak egyben találtuk meg a bölcsek követ: a vegetarizmusban. Ebben haladunk lépésről-lépésre és sohasam visszafelé. A szó még sok előtt ismeretlen, de a törekvés, a mit a szó kifejez, eléggé ismert. Rájöttünk, hogy nem húsevő, hanem növényevő állatok vagyunk, mutatják gumós fogazatunk és hosszú beleink. Hiába minden ellenérv, azokat rombadóni a vegetarizmus egyszerű és a sok kétely között leszűrődött igazsága.

Addig azonban, míg egészségesek vagyunk, nem akarunk hallani róla, (itt is bebizonyosodik a közmondás: akkor féltjük egészségünket, ha betegek vagyunk), de ha szervezeünk gyengesége és degenerálódása következtében belénk ütött a baj, kezdünk vele komolyan foglalkozni s elfogadjuk tanításait. Ki ne hallotta vagy tapasztalta volna, hogy a beteg embert undor fogja el a hústól és ha mégis nagy rábeszéléssel megéltetik vele az «erőt adó» pecsenyét, még rosszabrá fordul állapotára.

A húsnak nagy hatása van a szervezetre, de inkább hátrányos, mint előnyös. Pillanatnyi erőt ad s utána elfog az átom bennünket, hogy «egy kis pihenés» alá rejtsük az emésztés

lázát, mely az evés után jár. Melyik tudományosan képzett szakember, vegyész, vagy orvos nem tudja e, hogy a creatin, creatinin, xantin nevű mérgecskék csak a húsbantálhatók és a jómódúak ezt kanál-számra szedik be az öt-hat-hét-féle pecsenyében, a melylyel iparkodnak jól megtömni a kedves gyomrukat, hogy csak valahogy a nem urias főzelekből minél kevesebb térjen beléjük, amire pedig a szervezetnek föltétlen szüksége van a benne levő sokszámú tápláló-anyagnál fogva. Betegeknek húst adni: halál, egészségeseknek adni: betegség.

Hogy van az, hogy székesfővárosunk legnépesebb lakóháza — a statisztikai havi füzetek mondják — a lipótmezei tébolyodottak háza úgy telve van s hogy manapság kevesebb szükség van a kórházakra, mint a bolondok házára. Talán jó volna ezen a tárgyon kissé elmélkednünk. Nem a túlságos húsevés, az ennek révén fellépő iszákosság — (a húsmérget csak szesz oldja fel) bomlasztják meg az emberek józan eszt?

A nemte en szenvedélynek, a becstelenségnek, az aljas vágyaknak, a szerves érzéseknek rugója és indító pontja a sok ember által nagybecsült és elmaradhatatlan hús, a melyből, ha egy negyedkióval naponta kevesebbet ennek, jobban távolodnánk az állattól és közelebb lennénk az emberhez. Valósággal egy külön faj vagyunk: a húsevő ember-állat. Ennyire aljasított bennünket a «pecsenye».

Szörnyűködünk az emberevő kannibáloktól s az állatevő embertől nem irtózunk. Egész

nyugodt szívvel öljük le hasznunkra levő házi állatainkat, melyek nekünk húzták az igát, míg étek, s egész nyugodt lelki-ösmerettel eszünk darabokra szakgatott hullájukból és szépen felcziczomázva, fűszerezve asztalunkra találjuk a «pecsenyét». Egy vadember, amikor megkérdeziék őt, miért eszi meg embertársát, azt felelte: «Én csak ellenségeimet eszem meg, de te hasznos házi állataidat, mely neked szánt, terhet híz és megkönviti létedet. Talán azt hiszed, hogy én nagyobb bűnös vagyok?» Hát nem látjuk be, hogy a vademberek következetesebbek?

A húsnek hátrányait már évek óta prédikálják az orvosok. Izgatja az idegeket, elváltoztatja a vért, nehezen emészthetlensége miatt gyomorbajt okoz, főfájásnak, szédülésnek kiváltója, szívdobogás, sokféle kedélybaj, végre örültség is lehet a következménye. Gyereknél lustaság jár nyomában és a tanuláshoz való kedvnek lelohasztója. Azért csak tömjük magunkat és gyermekeinket továbbra is vele s menten rosszul érezzük magunkat, ha egy nap kevesebb jut belőle az asztalra.

Az életről vett számos esetet gyűjtöttem össze, melyek bizonyítják, hogy a mérgek lépcsőjén az alkoholnál csak egy fokkal van lejjebb a hús. Egy beteges gyenge felfogású tanítványomat hozom fel a sok közül, akit anyja mindig a húsrá kényszerített s éhezettette, hogy megétesse vele, amit nemcsak hogy nem szeretett, hanem utált. A veleszületett természetes jótulajdonság a hústól való idegenkedésre utalt s anyja folyton-folyvást hússal

akarta gyenge izomzatát megerősíteni. Egyszer elutazván szülője, teljesen a hatalmam alá került a gyermek. Elnátároztam, hogy kísérletet teszek vele. Előhívtam:

— Fiacskám, mit akarsz enni, szólj. Azt adatom neked, a mit szeretsz.

— Húst nem, felelte, hanem barackot és körtét.

Hozattam neki attól az időtől mindenféle gyümölcsöt és a fu napról napra jobb étvágygal evett, még reggelire és ozsonnára is. A napi étke nem volt más, mint gyümölcs és kenyér. Egy hét múlva tejet is kért. Annyit adattam neki, amennyit kért. S két hónapi új életmód mellett arczsine mepirosodott, általában élénkebb lett és azt vettem észre, hogy a tanúáshoz is jobb kedve van s felfogása is gyorsabb.

Íme a húsevés áldozata hogyan erősödött meg gyümölcsön. Most életerős fiatalember.

Anyja hazajövén, nem tudott csodálkozni eléggé, mi történt fiával.

Ez az eset gondolkodóba ejtett és azóta többeknek ajánlván a hús mellőzését, minden esetben javulás mutatkozott a testi erő tekintetében.

Modern boszorkánykonyháinkban alig találván mást, mint húst és húst, nehezen jut eszünkbe, hogy egy felnőttnek a 130 gramm fejején, 84 gramm zsíradékon, 404 gr. szénhidrátot kívül 32 gramm tápláló-sónak is kell lenni, ami pedig különösen a gyümölcsben fordul elő.

Az ember vére a legegészségte'enebb, erre Lahmann dr. figyelmeztet bennünket, úgy hogy a kutya és disznó, a legegészségte'lenebb állatok véréhez áll

közel. Az ember vérében van ugyanis a legkevesebb nátróm s a nátrómnak hiánya a szénsavgyülemelésnek okozója a szervezetben. A mi pedig a betegségek okozója.

Mindezeknél fogva okosodjunk meg már egyszer és kevesebb húst, de a nál több főzeléket és gyümölcsöt fogyasszunk!

Uj. Szederkényi Nándor.

A KASZÁRNYAÉPÜLET MAGASSÁGA. Tollet szerint a tömegek elszállásolására szolgáló valamennyi épületek között a kaszárnyának van legnagyobb befolyása valamely nemzet erőinek fejlődésére. Ámde még mindig nincs megállapodás a tekintetben, milyen legyen a hygienice kifogástalan kaszárnya építési tagoltsága. Tollet szerint csakis kis, földszintes épületek ajánlatosak. Ezzel szemben sokan, joggal azt hozzák fel, hogy az ilyen épület nyáron forró, télen túlságos hideg. Mások (Putzey) legfeljebb egyemeletes házat concedálnak. Az osztrák és porosz kaszárnya- és katonai kórház-építési szabályzat legfeljebb három emeleteset. Ellenben a francia kiállításon díjat nyert az óriási és igen sok katonát befogadó, 4—5 emelet s kaszárnya terve.

Pedig ez utóbbinak igen sok a hátránya; a felső emeletéken a levegő rossz, az alsók sötétek, piszkosak; a lakók számával együtt növekszik a zaj és nyugtalan-ág, lehetetlenné válik a desinfectio és izolálás. Rendkívül megnehezíti továbbá a szolgálatot a sok lépcsőmászás. Antwerpenben van egy kaszárnya,

a melynek felső emeletéhez 89 lépcsőfok vezet.

Dr. Schmiedt G. a «D. Mil.-Aerztl. Zeitschrift» utolsó számában most tanulmány tárgyává tette azt a kérdést, hogy a magasabb emeleteken lakó katonák testűiyát ez a munkatöbblet befolyásolja-e. Idézi Körösvt, aki szerint a legfelső és legalsó (pince-) lakások lakóinak élet-tartama rövidebb, mint a közép-magas lakások lakóié és a berlini statisztikát, a mely szerint 1875–1891-ig legkisebb volt a halálozás a földszint és első emelet, magasabb a pince és legmagasabb a harmadik és negyedik emelet lakói közt.

Schmidt a Königin Augusta gárda-gránátos ezred berlini kaszárnyájában végzett ez irányban vizsgálatokat és számszerűleg bebizonyította, hogy a magasabb emeleteken elhelyezett katonák a túlerőltetés alatt tényleg súlyvesztést szenvednek. Megszokás után ez a veszteség idővel részben kiegyenlődik. Csak a táplálkozás javításával sikerült a felső emeletek lakóinak súlyvesztését kiegyenlíteni. Mindezek alapján Schmidt helyesli azon elvet, hogy kaszárnyát három emeletnél magasabbra ne építsenek; még jobb volna, ha csak két emeletet emelnének. Egyúttal felhívja a figyelmet arra, hogy a kaszárnyákban a katonákat ugyanazok a veszélyek fenyegetik, mint a pincelakások lakóit.

UJSÁG-ORVOSTUDOMÁNY. A British Med. Journ. igen elmésen szól arról az orvostudománvról, mely az ujságokban kiváltkép a napilapokban virágozik. Charles Lamb azt mon-

dotta, hogy sohase veszünk ujságot a kezünkbe várakozás nélkül és soha se tesszük le csalódás nélkül. Ez általános szabálynak igaz, de ha ujság orvosi kérdéssel foglalkozik, úgy az orvos olvasó biztosan számíthat arra, hogy jól fog mulatni és alig fog ebben a várakozásban valaha csalódni. Ilv olvasmány különösen maláriában szenvedő orvosoknak ajánlható, mert nagyon megkönnyíti a duzzadt lépet. Csak nehánvat említünk fel, de nem nagy fáradsággal egész nagy halmazzt lehetne összeszedni. Midőn az imént e hat canterbury érsek betegeskedni kezdett, az ujságok azt az óvatos hirt adták közre, hogy «ezidőszerint csak physikalís tünetek mutatkoznak» Egy kiváló orvosnak az ujságok azt a véleményyt adták szájába, hogy «maningi is lépett föl gyuladás alakjában, mely az agyat edi» Sir Burne Jones halála, mint azt egy vezető londoni ujság írta, «a szív cardiacalis betegségének volt beudható.» Egy chicagói ujság arról a műtétről, melyet Roosewelt elnökön végeztek, a következő leírást adja: «Kis sebészi eszköz, mely egy fecskendőnek finom hegybe kihúzott végéhez hasonlít, szuratott be a daganatba, mely a beteg síncsontján a térd és a boka között dudorodott ki. Piciny szivattvút alkalmaztak reá, a peritoneum alatti üreg, mint a hogy az orvosok mondják, «aspiratio» által — ami szivattvúzásnak egy újabb neve — kiürített és minden kész volt.» Ehhez még az a felvilágosító magyarázat volt fűzve, «hogy még egy elnöknek sem lehet éles eszközöket beszúrni azon szövete be, melyek a peritoriumnak nevezett csontot fődik, anélkül, hogy ezt érezze.» Egy

másik amerikai ujság azt írta, hogy egy embernek «szive a baloldaltól a jobboldalra tolatott át és it' folytatta a munkáját.» Egy másik ujság egy orvos halálát közölve, azt írja, hogy «a halál közvetlen oka eramikus coma volt, amelyet hurutos sárgaság, vese- és hólyagzavarok okoztak.» Irnak «a gyomor gastrisus fekélve-edéséről» és «superlocatisról». De ezek mind csekélységek ahhoz a leíráshoz képest, melyet egy műtétről az «El Hadria» tuniszi ujság múlt év július havában közölt. Egész komolyan azt írja az ujság, hogy dr. X. főorvos kezelése alatt a sakidi kórházban van egy férfiú, Mahmond ben Belkarssem, kinek fejét egy súlyos bunkócsapás szétroncsolta és ki már halálán volt, de meg lett mentve a sebész ügyessége által, «ki az agyát burkaiból kivette és ezeket kicserélte.» Ez után a nagy tett után nem csodálkozunk, ha a

szétroncsolt koponya darabjait összeszedte, összeakta és így a fej megint olyant volt, mint azelőtt. Az ujság-orvostudomány ezen példáival kapcsolatban nem érdektelen egy ügyvédi orvos tudomány példája sem. A dubini írmérényletek egyikének tárgyalásánál — egy rendőr esett volt az összeesküvők gyilkoló fegyverének áldozatul — Sir William Stokes híres dublini sebész, ki a meglőtt rendőrt kezelte volt, mint tanu hallgattatott ki. A védőügyvéd kivette a tanuból, hogy a nyak egy üerét átmetszette. «Milyen üteret?» kérdé a védő. «A nyak első üterét» fele é Stokes. «Esküit urak — folytatta az ügyvéd — hogyan ítélnének el önök a vádlottat, mikor az orvos bevallja, hogy a nyak főerét vágta át.» A vádlott csakugyan megmenekült az akasztófától és az összeesküvő Fenek még éveken át ivott Stokes egészségére.

Jövendő.

Az új évnegyed.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona

Kérjük a hatralékos előfizetőket, sziveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarabb megküldeni.

A Jövendő előfizetői augusztus havában ingyen kapják meg Bródy Sándor „Szinésznők“ című új könyvét.

A Jövendő kiadóhivatala,
Budapest, Lövölde-tér 1.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő
Lövölde-tér 1.

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapesten.